
СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

УДК 159.955

Г.О. Горбань

ОСНОВИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

У статті проаналізовано теоретичні основи соціально-психологічного дослідження особистості. Подано загальну модель його структурування й організації.

Ключові слова: особистість, дослідження, розвиток, соціальність, креативність, розумність.

I. Вступ

Розвиток суспільства не можливий без усебічного розвитку людини, високого рівня культури, освіти, суспільної свідомості, особистісної зрілості. Успішне вирішення практичних завдань у становленні соціально активної, зрілої особистості потребує глибокої наукової розробки проблеми виховання й освіти. Суттєве значення у цьому належить соціальній психології, яка має безпосередній стосунок до дослідження форм, способів і механізмів впливу суспільства на розвиток людини, що ґрунтуються на розумінні особистості як "соціального індивіду, який завжди виконує конкретну сукупність суспільних функцій" [1, с. 45] та включення її у систему соціокультурних відносин, котрі й визначають умови розвитку та різноманіття соціальної поведінки. Отже, саме суспільство для особистості є насамперед умовою, до якої вона адаптується, модифікує себе, або перетворює дані умови, або шукає нове середовище [5, с. 11]. При цьому створення гармонійної й упорядкованої освітньої системи протягом життя є не просто метафоричною метою, а й безпосередньою і необхідною умовою подальшого існування, розвитку та життєдіяльності людини [6, с. 3].

Процес розвитку людини – це продукт сукупної дії багатьох чинників, багаторазового поєднання біологічних та культурних джерел, змішування думок і почуттів, синтез внутрішніх спонукань та зовнішніх впливів. Термін "розвиток" указує на зміни, які із часом відбуваються у будові тіла, ми-

сленні чи поведінці особи в результаті біологічних процесів дозрівання організму, наповнення і динаміки компонентів навколишнього середовища. Інакше кажучи, "розвиток людини – це такий процес, який охоплює зміни у сфері фізичних та розумових здібностей, удосконалення когнітивної структури і поведінки, соціальних ролей, відносин та ще багатьох інших сторін. Практично будь-яка властивість, котра впродовж певного часу під впливом культурного досвіду зазнає зміни, характеризує важливий аспект людського розвитку. Звідси потреба пізнання цих постійних змін внутрішнього світу людини, зокрема динаміки когнітивних структур, фізичних здібностей, особистості та форм поведінки. Тим більше, що затримання, прискорення або ускладнення культурного розвитку спричинюють серйозні наслідки в організації психічного життя індивіда" [7].

II. Постановка завдання

Мета статті – проаналізувати теоретичні основи соціально-психологічного дослідження особистості.

III. Результати

Критичний аналіз концептуальних підходів до вивчення базових теоретичних конструктів становлення людини дає змогу визначити системоутворювальні сфери її розвитку як суб'єкта, особистості, індивідуальності й універсуму: фізична, психічна (когнітивна та емоційна), соціальна і духовна сфери розвитку та саморозвитку (табл.) [2; 3; 7; 8; 11; 17–19].

Таблиця

Загальна характеристика сфер розвитку людини

Сфера розвитку	Зміст динаміки змін
Фізичний	Зміни функцій організму, зростання та зміни тіла (зовнішні й внутрішні), рухливість, фізична сила, моторні навички, розвиток органів чуття
Психічний (когнітивний, емоційно-вольовий)	Зміни в емоційно-чуттєвій, когнітивній і вольовій сферах; зміни Я-концепції, зміни функціонування вищих психічних функцій
Соціальний	Зміни у міжособистісних відносинах, рівень адаптованості у соціальній групі, становлення рольової самоідентичності
Духовний	Зміни у ціннісно орієнтаційній структурі особистості, ідентифікація з родом, етносом, нацією, державою

Й. Шванцара виділяє три основних чинники, які пов'язані між собою функціональними залежностями і в сукупності визначають три можливі умови розвитку особистості [4, с. 17]: а) природжені й успадковані нахили, які утворюють базис розвитку; б) вплив середовища; в) суспільне виховання і навчання.

Соціально-психологічне дослідження особистості стосується низки її відносин із навколишнім світом. Тому комплексне вивчення особистості має охоплювати всі рівні вияву її як суб'єкта вчинкової дії у конкретному соціально-історичному просторі. Сучасна наука у своєму арсеналі має декілька підходів до визначення рівнів або сфер, які так або інакше впливають на становлення та розвиток особистості.

Специфіка й динаміка особистісного розвитку безперечно зумовлена тим неповторним поєднанням психічних і соціальних особливостей, які перш за все виявляються у її здібностях. Отже, у контексті психосоціального аналізу внутрішній можна диференціювати на три метасфери здібностей: розумові, соціальні, креативні.

Розумова метасфера визначається як сукупність ментально організованих знань, норм і цінностей, спроможність усвідомленого оперування ними за допомогою різних форм і механізмів пошукової активності, а також система розумових дій, яка виявляє та збагачує особистий досвід індивіда. В основі її дослідження – пізнавальна робота з вивчення процесів мислення й інтелектуального розвитку особистості взагалі.

Соціальність розуміється нами як система спроможність індивіда оволодівати соціально визначеними взірцями поведінки і діяльності (уміння, правила, норми, еталони, цінності) й універсальна здатність ефективно використовувати їх у досвіді власної суспільної життєдіяльності. Дослідження соціальної метасфери базується на пізнанні індивідуальних особливостей, а також характеру взаємодії особи з навколишнім світом.

Креативність – це загальні творчі здібності особистості, які знаходять процесуальний вплив у ментальних актах вільного (спонтанного), малоусвідомленого та неконтрольованого потоку психічних образів, асоціацій і переживань, що характеризуються новизною й оригінальністю створеного продукту.

Кожна із цих метасфер ґрунтується на розмежуванні фундаментальних психологічних властивостей індивіда та має складну будову. Очевидно, що розумність характеризує пізнавальний потенціал особистості, соціальність – регуляційно-нормативний, креативність – творчий, евристичний. Отже, кожній метасфері здібностей відповідають специфічна мотивація, форма активності й окремий механізм поведінки: розумності – мотивація досягнень, пізнавальна ак-

тивність й адаптивна поведінка; соціальної – мотивація визнання, регуляційна активність і моральна поведінка; креативності – мотивація самореалізації, творча активність і нешаблонна поведінка. Взаємодіючи між собою певним чином, зазначені метасфери визначають успішність діяльності, а в разі виняткових результатів та їх гармонійного взаємовпливу – обдарованість і талант.

З іншого боку, серед теоретичних концепцій соціології та соціальної психології можна виокремити найбільш популярну модель впливу суспільства на особистість шляхом визначення чотирьох сфер, а саме: мікро-, мезо-, макро-, мегачинників [9; 13–16].

Згідно із цим підходом сфера мікрочинників охоплює соціум, який безпосередньо оточує людину, а саме сім'я, референтні групи, суспільні, державні, релігійні та приватні установи. Простір мезочинників подається системою, котра складається з оточення, що діє як безпосередньо, так і опосередковано; іншими словами, це засоби масової комунікації, субкультури, тип поселення тощо. Стосовно макрочинників, то їхній вплив здебільшого має опосередкований характер, оскільки складається із загальних етнокультурних умов, національного менталітету та традиційної країни і суспільства, а також устрою та соціоекономічного стану розвитку держави. Сфера мегачинників найменше залежить від конкретної особистості, хоч і є невід'ємною складовою її становлення. Вона організується як глобальні системи, зонайперше, космос, планета, світ. А це забезпечує врахування умов, тенденцій і проблем цієї сфери та їх вплив і взаємозв'язок з усіма сферами-чинниками, а також можливість прогнозування тенденцій розвитку соціальних відносин особи у глобальному масштабі.

Оригінальну концепцію системи становлення й розвитку людини запропоновано американським психологом У. Бронфенбреннером. Він розробив модель екологічних систем розвитку людини [20]. Зокрема, учений трактує розвиток індивіда як динамічний процес, що відбувається у двох напрямках – особистісному та середовищному. Це означає, що індивід, який зростає фізично й утверджується соціально активно, освоює та реконструює життєвий простір. Водночас останній, характеризуючись складністю і невичерпністю, структурно організується у свідомості людини як багаторівнева система.

За У. Бронфенбреннером, екологічне середовище розвитку людини складається із чотирьох систем, які можна за принципом "матрьошки" вмістити одна в одну, починаючи від мікросистеми і завершуючи макросистемою. Мікросистема – це структура діяльності, ролей і міжособистісних відносин, які переживаються й усвідомлюються

особистістю, котра розвивається в конкретному соціальному оточенні. Мезосистема – структура відносин двох і більше мікросередовищ, у яких активно діє й утверджує себе особистість. Екзосистема – структура, що складається з кількох середовищ, де особистість не є активною дійовою особою, хоч і є причетною до ситуації та подій соціуму цього рівня організації, який впливає на неї опосередковано. Макросистема охоплює всі життєві цінності, закони, традиції тієї культури й історичної епохи, у якій особистість народилася.

Аналіз поданих моделей показує, що на становлення і розвиток особистості впливає низка чинників різного рівня та порядку, що зі свого боку зумовлює вибір окремим дослідником наукового підходу до її вивчення у системі соціальних відносин і вра-

хування впливів тих або інших соціумних нашарувань. Тому виникає потреба створення цілісної моделі соціально-психологічного дослідження особистості для можливості структурувати і процедурно організувати цей процес.

У нашому досвіді експериментування цілісна модель комплексного соціально-психологічного дослідження особистості може бути подана як взаємозв'язок чотирьох рівнів наукового пізнання. Важливо, що кожному рівню відповідає окрема низка параметрів внутрішнього світу особистості, яка занурена у різноаспектні системи соціальних відносин: а) як суб'єкт міжособистісних відносин; б) як суб'єкт малої групи; в) як суб'єкт соціокультурної організації (рис.).

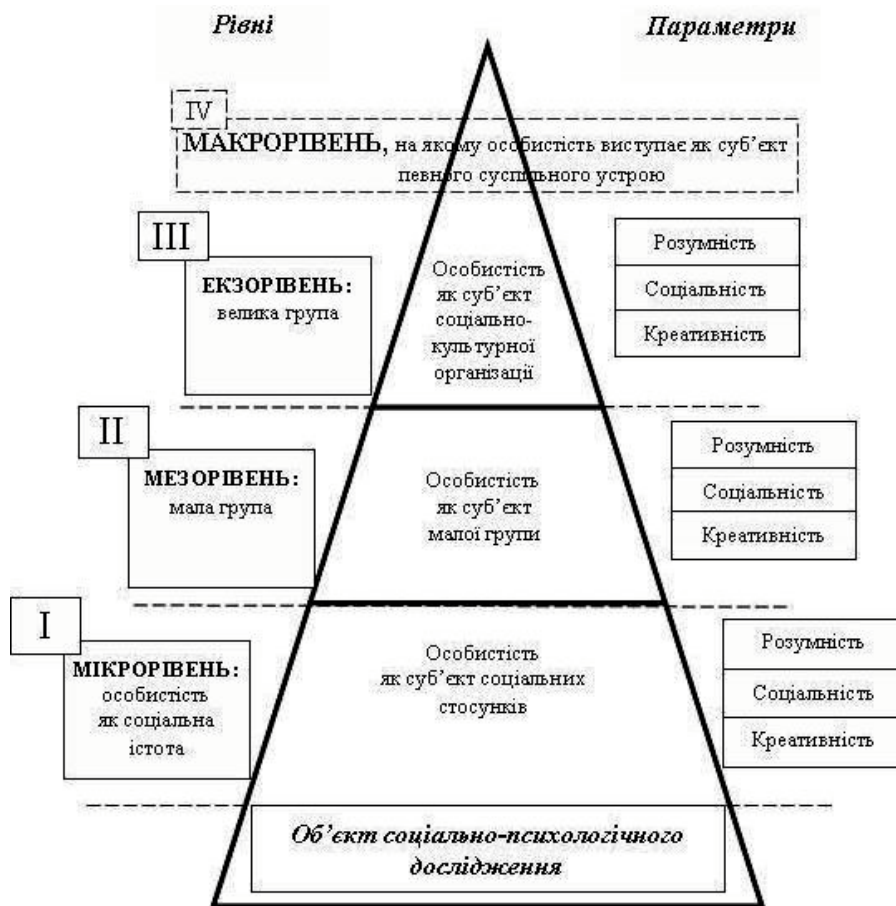

Рис. Модель рівнів комплексного соціально-психологічного дослідження особистості

Визначення особистості як суб'єкта соціальної взаємодії певного, на кожному рівні ширшого і складнішого, діапазону відносин вимагає розглядати будь-який суб'єктивний вияв як такий, що знаходить відображення у реакціях, діях та поведінці, чим і розкриває свою реалістичність, набуваючи соціально-психологічних ознак. За допомогою засобів соціальної причетності людина об'єктивує складний культурний зміст і груповий характер власних суспільних відносин, які

вирізняються об'єктивністю буття і самостійністю функціонування [10]. У цьому контексті наукового аналізу особистість є водночас суб'єктом і об'єктом духовно-практичної діяльності. А це, безсумнівно, ускладнює аналіз та інтерпретацію результатів соціально-психологічних досліджень особистості у сфері її поліваріантних і різнорівневих соціальних відносин.

Основний шлях дослідження особистості полягає у вивченні таких трансформацій

суб'єкта, які створюються саморухом його діяльності у системі соціальних відносин. Тоді реальний базис особистості становить сукупність її суспільних відносин і ставлень до довкілля та людського оточення. Це дає змогу поєднати природничо-наукове розуміння людини із суспільно-історичним, тобто розглядати особистість у контексті суспільних обставин, через інтеграцію природних й культурних умов життєдіяльності. У власному вчинковому полі (індивідуальне) внутрішній світ особистості повністю спричинений суспільними відносинами (соціальне) [10].

Зазначені теоретико-методологічні орієнтири дають змогу проаналізувати запропоновану дослідницьку модель як систему організації соціально-психологічних знань про особистість.

Перший рівень моделі вказує на підхід до особистості як соціальної істоти, котра характеризується певною завершеною структурою внутрішнього світу – набором діяльностей, ролей і міжособистісних відносин. До цього додаються потребо-мотиваційні спонукання і переживання особистості в соціумі, які ускладнюють змістово-процесуальний перебіг її адаптаційної взаємодії. Тому перший рівень моделі стосується переважно самосприйняття особистості у просторі найближчого оточення, її особистісної адаптованості та психобудови Я-концепції.

Соціально-психологічний підхід дослідження особистості відкриває широку перспективу до більш повного розкриття не тільки загальнолюдських психічних якостей рис і властивостей, а й пізнання соціально-специфічних та індивідуально-неповторних особливостей. Іншими словами, особистість постає не як набір певних утворень, а як цілісна система, що перебуває у конкретному психічному стані, який виявляється в актуальній поведінці та застосуванні особистісного досвіду для регуляції чи корекції цього стану.

Отже, на мікрорівні особистість у межах предмета наукового дослідження описується за трьома основними параметрами, які висвітлюють внутрішній світ індивіда: розумність, соціальність та креативність. Так, розумність, розкриваючи пізнавальні здібності особистості виявляє потенціал, який багато в чому опосередковує ефективність актуальних відносин із соціумом. Він визначається за допомогою кількісних та якісних тестових показників, що відіграють роль індикаторів загальної успішності особистості. При цьому форма вияву цих показників (сума балів і відсоткові співвідношення щодо виконаних завдань) охоплює не тільки певну сукупність розумових дій та операцій, яким володіє окремий суб'єкт, а й систему знань, умінь та норм, яка є причиною й наслідком сформованості чи несформованості таких дій, розумових обдарувань загалом.

Розумність особистості ґрунтується не лише на розвитку пізнавальних психічних процесів, а й спричинена успішністю добування і збагачення нею досвіду соціальної взаємодії. Водночас вона також визначає якість актуальних відносин, персональну причетність до відновлення соціально-культурного досвіду. Причому цей досвід реалізується у формі здобуття не тільки знань, навичок і вмінь, а й системи міжсуб'єктних відносин, котра знаходить відображення у соціальності особистості.

На наш погляд, соціальність базується на загальному соціальному інтелекті особистості, який виявляється, по-перше, у спроможності адаптуватися зрозуміти і прийняти соціально значущі норми поведінки та характерологічні особливості як самої особистості, так і її міжособистісних відносин. Останні, крім того, виявляють потенціал особистості, який знаходить втілення в усвідомленій активній вибірковості переживань і вчинків людини та базується на його індивідуально-соціальному досвіді. Відомо, що саме особливості ставлення людини до того чи іншого завдання або проблеми впливають на характеристику його загальних здібностей до будь-якої діяльності. Звідси очевидно, що цілісна особистість може бути адекватно описана тільки завдяки введенню актуального соціального контексту її реальних відносин. Тоді дослідження особистості неминуче охоплюватиме динаміку її змістовних міжсуб'єктних ставлень, оцінок, відносин.

Креативність розкриває загальний потенціал особистості до гнучкості, оригінальності та нешаблонності вияву й реалізації здібностей на мікрорівні соціальних відносин як в інтелектуальному, так і соціальному аспектах. Цей параметр висвітлює активність людини, коли загальновідома закономірність або норма організується у проблемну ситуацію, яку вона має розв'язати в актуальній взаємодії. Рівень розвитку креативної сфери визначається як сукупність загальних показників при дослідженні інтелектуальної та соціальної сфер внутрішнього світу особистості.

Водночас зазначимо, що не тільки рівень інтелектуального розвитку зумовлює творчий потенціал особистості, а й такі особистісні риси, як незалежність, відкритість розуму, висока толерантність до невідомих і нерозв'язаних ситуацій, розвинуте відчуття прекрасного [12, с. 174]. Такий підхід до визначення креативності дає можливість урахувати не тільки певні тестові (кількісні) показники, а й більш детально інтерпретувати якісні характеристики, що можна отримувати під час дослідження особистості.

Розуміння та врахування індивідуальних особливостей кожного параметра має велике значення для практичної діяльності особистості. На цьому рівні психологічного пі-

знання забезпечується розкриття будови внутрішнього світу особистості, реалізація її позитивного природного потенціалу.

Другий рівень моделі дослідження, утверджуючи особистість суб'єктом малої групи, характеризує структуру діяльності, ролей і міжособистісних відносин, які реалізуються у конкретному референтному полі із характерними для нього ставленнями та позиціями. Відтак, другий рівень моделі має стосунок до сприйняття особистістю групи, яка справляє відчутний вплив на її загальний розвиток, а також те, як група впливає на окрему особистість – частину загального цілого. Аналізуючи теоретичні підходи до характеристики такого феномену спільноти як мала група, зазначимо, що більшість дослідників указують на потребу визначення не тільки міри її внутрішньої комунікації, а й психологічного стану, соціального настрою та психологічної структури діяльності. Інакше кажучи, про загальний розвиток самоусвідомлення кожним членом власної групової причетності та розвинутої відчуття "Ми". Так, визначаючи рівень розвитку малої групи, нами, безумовно, враховується внесок кожної особистості у спільну діяльність, яка є носієм специфічної, тільки їй притаманної системи відносин як в інтелектуальній, так і соціальній та креативній сферах.

На макрорівні особистість сприймається як складова й невід'ємна частина групи та може бути описана за трьома основними параметрами, які висвітлюють розумність, соціальність й креативність цієї групи. Вплив організаційної структури, системи внутрішніх симпатій, взаєморозуміння і згуртованості посідає вагомий місце у формуванні всіх сторін внутрішнього світу, індивідуального досвіду та можливостей позитивного утвердження Я-концепції.

У процесі суспільного життя особистості формується найскладніша – багатомірна, багаторівнева та динамічна – система суб'єкт-суб'єктних відносин, на яку накладає певний відбиток об'єктивна система соціальної взаємодії. Незначні зміни об'єктивного стану особистості в соціумі, безумовно, потребують перебудови її суб'єктивних відносин. Тому врахування загального соціально-психологічного портрету такої спільноти, як референтна група, за параметрами розумності, соціальності та креативності є важливим етапом комплексного дослідження особистості. Певне місце в цій роботі відіграє врахування вікових особливостей, які об'єктивно впливають на розуміння й інтерпретацію соціальних процесів і дають змогу своєчасно їх коректувати.

Третій рівень моделі досліджує особистість як суб'єкт соціально-культурної організації. Він гарантує опис загальної характеристики актуального стану і соціального потенціалу спільноти на рівні окремих інституцій. Водночас фіксує сприйняття осо-

бистістю всієї сукупності відносин, традицій, норм, цінностей і впливів, які справляє широке соціальне оточення соціально-культурної орієнтації на загальний розвиток особистості.

На екзорівні особистість також може бути описана за трьома основними параметрами, які висвітлюють узагальнені характеристики розумності, соціальності та креативності певної соціальної системи-організації (наприклад, освітньої установи).

Аналіз зазначених параметрів дає змогу давати не тільки соціально-психологічну характеристику соціальної організації, а й відстежувати динаміку соціальних відносин і прогнозувати її подальший розвиток та вдосконалення соціокультурного простору. При цьому організаційна структура являє собою соціальну спільноту, яка не зводиться до певного гурту особистостей, котрі входять до неї. Вона не обіймає лише якісні відмінності, тому що соціально-організаційні реальності, які утворюються у її структурі, не притаманні соціальним якимось кожного окремого суб'єкта, хоча з них виникають [6, с. 80].

Комплексний моніторинг становлення та розвитку особистості дає змогу суб'єктам соціальної взаємодії формувати цілісне уявлення про свій внутрішній світ, особливості психологічної організації, тенденції розвитку, а також використовувати результати для розробки програм проектування і прогнозування перспектив культурного розвитку та самореалізації кожної особистості.

Ґрунтовний соціально-психологічний аналіз процесу і результатів діяльності суб'єктів соціальної взаємодії на підґрунті даних психолого-діагностичного обстеження має забезпечувати прогнозування оптимальних форм, методів і засобів втілення міжособистісних відносин, а також окреслення траєкторії розвитку основних сфер як внутрішнього світу, так і групової спільноти за критеріями розумності, соціальності, креативності.

Розробка комплексного соціально-психологічного дослідження особистості має відповідати трьом основним рівням наукового аналізу, який містить:

- *загально-науковий аспект*: обґрунтування моделі соціально-психологічного дослідження суб'єктів соціальної взаємодії з урахуванням соціокультурного менталітету;
- *психологічний аспект*: адаптація прогресивних методів діагностичних досліджень у системі соціального моніторингу, апробація комплексного пізнання особистості, спираючись на науково-психологічне підґрунтя вікових особливостей суб'єктів соціальної взаємодії;
- *соціологічний аспект*: дослідження соціальних засад соціальної взаємодії, взаємовпливу суспільного оточення й особистості в теоретичних конструктах

соціальної активності та організаційної діяльності.

Слід зауважити, що психодіагностичні та корекційні методи мають бути адаптовані до реальних соціокультурних умов життєдіяльності сучасної соціальної системи, а також ураховувати основні рівні впливу на розвиток особистості:

а) світоглядний (повний спектр сформованості ціннісних орієнтацій, соціальних ідеалів та норм);

б) соціологічний (соціально-культурне поле спільноти та можливості корекційного впливу на нього);

в) психологічний (повний діапазон психологічних особливостей учасників соціальної взаємодії).

Зауважимо, що будь-яке дослідження стикається із серйозною проблемою наявності адекватного та якісного інструментарію, який би мав змогу забезпечувати дослідження кожної сфери здібностей (розумової, соціальної, креативної). Причому такий комплекс психодіагностичного інструментарію має забезпечувати не тільки дослідження актуального стану, а й моніторинг у лонгїтюдї протягом включення особистості до соціальної взаємодії та можливість порівнювати отримані результати. Вкажемо на основні вимоги, яким має відповідати діагностичний комплекс:

- можливість організації дослідження у груповій формі;
- економія часу в процесі проведенні тестування або опитування;
- одночасне охоплення декількох показників розвитку;
- мінімальна трудоємність первинної обробки результатів.

Вирішення проблем, пов'язаних з організацією та реалізацією дослідницько-діагностичних програм соціально-психологічного дослідження особистості, не можливе лише на рівні окремих дослідницьких програм та ініціатив, тут необхідні рішення на загальнодержавному рівні шляхом створення певних служб і реальної роботи Товариства психологів. На цьому рівні, на нашу думку, вкрай необхідним є створення наукового центру психологічної діагностики, у компетенцію якого б входили сертифікація, відстеження та контроль застосування тестових методик, корекція норм, визначення рівня надійності та валідності, адаптації методик, розроблених в інших країнах і за інших умов; створення бази даних і системи інформування практичних психологів щодо новітніх розробок, тенденцій розвитку психодіагностичної практики тощо.

IV. Висновки

Отже, дослідницька практика, котра організується у гуманітарній сфері суспільства й передбачає задіяння теоретико-методологічних засобів психології, соціології, педагогіки, має організовуватися свідомо, програмно, професійно. Це повною мі-

рою стосується об'єкта, предмета, мети і завдань дослідження.

Список використаної літератури

1. Ананьев Б.Г. Психология и проблемы человекознания : избран. психол. тр. / Б.Г. Ананьев ; [под ред. А.А. Бодалева]. – М. ; Воронеж : МПСИ, 2005. – 431 с.
2. Асмолов А.Г. Психология личности: Принципы общепсихологического анализа / А.Г. Асмолов. – М. : Смысл, 2002. – 414 с.
3. Выготский Л.С. Психология развития как феномен культуры / Л.С. Выготский. – М. : ИПП, 1996. – 512 с.
4. Диагностика психического развития / [Б. Балаштик, В. Голуб, Я. Йирасек и др. ; под общ. ред. Й. Шванцара]. – Прага : Авиценум, 1978. – 388 с.
5. Дружинин В.Н. Психология общих способностей / В.Н. Дружинин. – СПб. : Питер, 2007. – 368 с.
6. Казмиренко В.П. Социальная психология организаций : монография / В.П. Казмиренко. – К. : МЗУУП, 1993. – 384 с.
7. Крайг Г. Психология развития / Г. Крайг. – СПб. : Питер, 2000. – 992 с.
8. Лаак Я. тер. Психодиагностика: проблемы содержания и методов / Я. тер Лаак. – М. ; Воронеж : МПСИ, 1996. – 384 с.
9. Мудрик А.В. Введение в социальную педагогику / А.В. Мудрик. – М. : ИПП, 1997. – 368 с.
10. Мясичев В.Н. Психология отношений : избр. психол. тр. / В.Н. Мясичев ; [под ред. А.А. Бодалева]. – М. : МПСИ ; Воронеж : МОДЭК, 2011. – 398 с.
11. Принципы развития в психологии : сборник / [под ред. Л.И. Анцыферовой]. – М. : Наука, 1978. – 367 с.
12. Развитие и диагностика способностей : монография / [Л.Г. Алексеева, А.Н. Воронин, Т.В. Галкина и др. ; под ред. В.Н. Дружинина, В.Д. Шадриков]. – М. : Наука, 1991. – 181 с.
13. Социальная психология / [А.В. Петровский, В.В. Абраменкова, М.Е. Зеленова, и др. ; под ред. А.В. Петровского]. – М. : Просвещение, 1987. – 224 с.
14. Социология: наука об обществе / [В.П. Андрущенко, В.И. Волович, Г.Т. Головаченко, Н.И. Горлач ; под ред. В.П. Андрущенко, Н.И. Горлача]. – Харьков : ИВМО, 1996. – 688 с.
15. Социология: Основы общей теории / [Г.В. Осипов, Л.Н. Москвичев, А.В. Кабыща и др. ; отв. ред. Г.В. Осипов, Л.Н. Москвичев]. – М. : Инфра-М, 2002. – 888 с.
16. Социология : підручник / [В.Г. Городяненко, О.В. Гілюн, А.В. Демічева, С.В. Леза, Н.А. Литовська ; за ред. В.Г. Городяненко]. – К. : Академія, 2005. – 560 с.

17. Фельдштейн Д.И. Социальное развитие в пространстве-времени детства / Д.И. Фельдштейн. – М. : Флинта, 1997. – 160 с.
18. Эльконин Б.Д. Введение в психологию развития: в традиции культ.-ист. теории Л.С. Выготского / Б.Д. Эльконин. – М. : Тривола, 1994. – 167 с.
19. Эриксон Э.Г. Детство и общество / Э.Г. Эриксон. – СПб. : Лет. сад, 2000. – 415 с.
20. Bronfenbrenner U. Ecological model of human development / U. Bronfenbrenner // Readings on the development of children. – 1993. – [2 nd ed.]. – P. 37–43.

Стаття надійшла до редакції 19.07.2012.

Горбань Г.А. Основы социально-психологического исследования личности

В статье проанализированы теоретические основы социально-психологического исследования личности. Представлена общая модель его структуризации и организации.

Ключевые слова: *личность, исследование, развитие, социальность, креативность, интеллектуальность.*

Gorban G. The basis of socio-psychological study of personality

The paper analyzes the theoretical basis of the socio-psychological study of personality. A general model of its structure and organization.

Key words: *personality, research, development, social, creativity, and intelligence.*